

La noviolència a Nicaragua: camí de resurrecció

N. 268. Juny del 2023. Suplement del Quadern CJ n. 233
Cristianisme i Justícia. Roger de Llària, 13, 08010 Barcelona
93 317 23 38 • info@fespinal.com • www.cristianismeijusticia.net

Durant aquest trimestre, l'Església celebra dues dates de gran importància per als cristians: Pasqua i Pentecosta, totes dues marcades per la Resurrecció. I perquè la Resurrecció tingui lloc és necessària prèviament la mort; ambdues són interdependents i inseparables, com les dues cares de la mateixa moneda. Jesucrist va experimentar la passió com a conseqüència directa de la seva opció per la veritat, la justícia i l'amor pels vulnerables. Segons afirma el teòleg nord-americà Walter Wink, la crucifixió i resurrecció de Jesús és la certesa que hi ha un poder que fa que la derrota sigui una victòria divina en aquest món. Wink destaca també que: «cada acte noviolent és una revelació del nou ordre de Déu irrompent en el món».¹

Nicaragua està vivint una particular i cruenta passió amb motiu de la persecució

del règim d'Ortega contra l'Església catòlica. La presència de la noviolència al país per part de la societat civil, i en faccions de l'Església catòlica, és per al cristianisme testimoni de la mort i resurrecció de Jesús crist entre el poble nicaragüenc.

El pare Miguel d'Escoto va ser sacerdot missioner de Maryknoll, ministre sandinista de Relacions Exteriors i president de l'Assemblea General de Nacions Unides fa més d'una dècada. Defensava que «no hi ha una més gran manifestació de la vida que la Creu, que és, a més, inseparable de la resurrecció. Per mi, la Creu no anuncia una pròxima resurrecció; la resurrecció ja està en la Creu. Conquerim la mort quan, per amor, lliurem la nostra pròpia vida. Derrotem la mort i aconseguim la vida... La Creu és el símbol de la noviolència, la noviolència creativa».²

La noviolència a Nicaragua: Setmana Santa de 2023

Segons Martha Patricia Molina, investigadora del projecte Església Perseguida, 3.176 processons per Setmana Santa han estat prohibides enguany a Nicaragua. Aquest signe de crucifixió va tenir la seva resposta de resurrecció en l'afluència massiva al Viacrucis del Divendres Sant, així com les aglomeracions en els oficis de Setmana Santa. Tot i això, el camí de la noviolència no va quedar només aquí. Segons el grup de monitoratge Azul y Blanco, davant les celebracions religioses en els temples hi van haver 14 amenaces, 9 persecucions, 21 detencions, 2 repressions i 25 assetjaments a temples catòlics entre l'1 i el 9 d'abril de 2023. Els fidels més afectats van ser els del departament de Masaya, seguit pel de Managua.

Respecte d'aquestes i altres mesures repressores del règim nicaragüenc cal actuar des del que Lluís M. Xirinacs denomina la «transnoviolència», és a dir, una resposta de noviolència activa i directa tan intensa que permeti arribar a comprendre la violència de l'adversari.³ Aquest desafiament no significa acceptar la violència de l'altre, sinó despullar l'adversari de l'etiqueta d'enemic. Per això mateix és significatiu evitar de referir-se a l'altre com a «criminal» o «tirà», facilitant l'empatia amb l'altra banda com a primera mesura noviolenta.

Encara que Daniel Ortega combati els catòlics i en desqualifiqui l'episcopat dient-ne «Bisbes del Diable», no cal replicar aquest mateix menyspreu envers el president de la República. Els postulats de la noviolència cristiana promouen arribar al més profund de la persona més enllà del mal que exerceixi, reconeixent

que les seves reaccions solen sorgir de la por de fracassar o de ser derrotat, i de partir d'aquesta manera persecució, o acabar condemnat per tribunals de justícia.

Només sota aquest prisma de comprensió de la condició humana es pot esperar un canvi de consciència (*metànoia*), que permeti assolir la justícia per mitjà de la veritat i l'empatia. Com ho indica la Catholic Nonviolence Initiative, «la noviolència és una *metànoia* contínua que va de la mentida de la violència i la injustícia cap al camí de la veritat i la justícia per a tothom».⁴ L'objectiu d'aquesta *metànoia* no és vèncer sinó convèncer, per assolir la reconciliació entre les parts. És molt important, aquest punt. Lanza del Vasto ens recorda que la noviolència no és ràpida, i que, al contrari, és un procés que pot ser llarg perquè requereix paciència, perseverança i esperança. Del Vasto defensa que encara que pugui semblar una formulació simple no és fàcil estimar el proïsme, i encara menys el proïsme més difícil (l'enemic), ja que es tracta del grau més alt de caritat.⁵

Recorregut de la noviolència per l'Església catòlica

L'Església catòlica ha demostrat en diferents ocasions la defensa dels postulats de la noviolència. Per exemple, ja el 1983 a Nicaragua, el sacerdot salesià Luis Corral va ser expulsat del país acusat de promoure l'objecció de consciència al servei militar. Tanmateix, la noviolència no consisteix solament en accions aïllades que aconseguen resultats concrets, sinó que pretén fer avenços adreçats al cultiu integral de la Pau i que alimenten l'esperit, encara que no sempre donin fruits materials directes.⁶ Lanza del

Vasto parafraseja Napoleó quan afirma: «Hi ha dues forces en el món: la força de l'espasa i la força de l'esperit. La força de l'esperit sempre acaba per vèncer la força de l'espasa».⁷

Un altre exemple va ser el del religiós franciscà Odorico D'Andrea, reconegut per la seva sensibilitat i el seu compromís davant les necessitats socials, de la pau i reconciliació durant la guerra a Nicaragua. Va parlar amb els caps dels grups armats de la regió a les muntanyes de Jinotega per poder convocar una missa amb els dos grups en la Comunitat La Naranja, que es va acabar celebrant el 3 de maig de 1987. En el moment de la pau d'aquesta celebració, els soldats de tots dos bàndols es van abraçar en un gest que alguns van percebre com a profètic i precursor del procés de pau. Això evidència el poder de l'oració que assenyala Wink, que no és tan sols una relació d'un mateix amb Déu sinó que representa forces socioespirituals que actuen en la realitat.⁸ El ritual de la pau pot ser, sens dubte, un pas determinant en el camí de la sanació i, per tant, de la reconciliació. S'explica el perquè pot treure l'individu del paradigma i les identitats de la violència, amb un acostament entre les persones.

L'Església catòlica també va acompanyar els pagesos en les marxes de Rancho Grande en contra de l'explotació minera, en la qual Monsenyor Rolando Álvarez, bisbe de Matagalpa, va participar personalment, i on es va incorporar també el rector de Rancho Grande, Paulo Espinoza, l'Església evangèlica i la Conferència Episcopal de Nicaragua. Quan el 2015 el Govern nicaragüenc, a la fi, va declarar no viable l'exploració minera de Rancho Grande, va trucar personalment a Monsenyor Rolando, i aquest va agrair

la deferència tot establint un gest de reconeixement de l'altra part, tot plegat amb positivisme. Xirinacs considera essencial, en la noviolència, separar l'ésser del seu fer,⁹ superant el prejudici sobre l'adversari i practicant Mateu 5,44-46: «Estimeu els vostres enemics, pregueu pels qui us persegueixen. Així sereu fills del vostre Pare del cel, que fa sortir el sol sobre bons i dolents i fa ploure sobre justos i injustos».

També el 2018 l'Església catòlica es va comprometre com a medidora amb el poble nicaragüenc en les marxes no-violentes convocades contra la reforma de la seguretat social, la qual cosa va desencadenar una deriva repressiva per part del Govern en la qual l'Església ha intentat fer de medidora. El compromís per la noviolència comporta sempre un risc, però l'essencial és assumir-ne les conseqüències.

El mateix any 2018, el bisbe auxiliar de Managua, Silvio Báez, va ser assetjat, colpejat i ferit mentre protegia manifestants a la basílica de San Sebastián de la ciutat de Diriamba. Després de ser empresonat, va ser forçat a l'exili. Per part seva, monsenyor Rolando es va negar a acceptar l'exili, la qual cosa el va portar a ser jutjat i posteriorment condemnat a 26 anys de presó. Rolando segueix empresonat en data d'avui, juntament amb 6 religiosos més i un laic, i altres religiosos i laics han estat forçats al desterrament fora del país.

Conclusió

El recorregut no-violent recollit en aquestes línies mostra i demostra dos elements fonamentals: (1) que l'Església catòlica és capaç de comprometre's amb valentia

amb el mètode de la noviolència evangèlica, i (2) que, no obstant això, el protagonisme de la noviolència no rau realment en l'Església sinó en el poble nicaragüenc. El més valuós d'aquesta societat és haver demostrat que es pot organitzar i practicar la noviolència, com es va palesar l'abril de 2018, episodi en el qual van posar el règim contra les cordes i van motivar la seva resposta repressiva, que encara dura avui dia.

La pèrdua organitzativa i estratègica noviolenta del poble nicaragüenc, deguda a la repressió, podria semblar una derrota però no és sinó un senyal del bon camí. La investigadora en noviolència de la Universitat de Harvard, Erica Chenoweth, defensa que la repressió pot dispersar, almenys temporalment, la resistència civil del moviment, però que també la pot expandir. El que és fonamental és com organitzar la resposta noviolenta a la repressió, i quin és el veritable suport de la resta de la societat fora del moviment.¹⁰ El suport de gran part de la població nicaragüenca i d'amplis sectors de la comunitat internacional és indiscutible. Faltaria reorganització, coordinació i planificació estratègica per culminar les fases següents encarades a la resolució d'aquest conflicte.

Les mesures repressores del règim només són una mostra de la seva feblesa i de la seva por, mentre que el suport a la noviolència va augmentant. Hi ha signes que aquest sofriment dona resultats, mostrant així que el règim també té els seus límits. Per exemple, després de la vaga de fam del pare Román i les mares a l'Església de San Miguel, van rebre una atenció mediàtica necessària, i més tard

van comptar amb el suport de les negociacions del Vaticà per a l'alliberament de 91 presos, el 30 de desembre de 2019. Tres opositors empresonats van passar a arrest domiciliari el febrer de 2022 després de la mort de l'opositor pres Hugo Torres. Per aquest motiu, és essencial el canvi d'enfocament buscant oportunitats en el que semblen derrotes. N'és un exemple clar l'exili d'opositors polítics com a oportunitat de reorganitzar la resistència civil des de l'exterior, i convertir-se en altaveu del que està passant. Així, el pare Silvio Páez, des del seu exili als Estats Units, és una veu de denúncia de la situació a l'interior de Nicaragua, i és semblant l'aportació del pare Erik Díaz a la lluita noviolenta, especialment en relació a monsenyor Rolando Álvarez, al qual, durant la Missa d'Acció de Gràcies celebrada a Chicago per l'alliberament de 222 presos deportats a EUA, va anomenar «Bisbe de la Noviolència». Tot plegat és només un recorregut concret del llarg camí que encara queda com a testimoniatge de creu i resurrecció. De fet, aquesta lluita busca el que Gandhi denominava «la noviolència dels forts»,¹¹ que significa aconseguir el bé de l'opressor alliberant-lo de les seves pròpies accions opressores defensant la veritat amb empatia. Aquesta actitud va ser, justament, la que va viure i va transmetre Jesús, la que recullen els Evangelis i la que avui segueix viva a Nicaragua.

Álvaro Mellado Domínguez
Xavier Garí de Barbarà
Grup de Treball en Noviolència
Cristiana de CJ

-
1. WINK, Walter (1999). *The Powers That Be: Theology for a New Millennium*, New York: Doubleday, p. 135.
 2. D'ESCOTO, Miguel (2009). *Antiimperialismo y noviolencia*, La Habana: Ocean Sur, p. 84.
 3. XIRINACS, L.M. (2009). *Filosofia i pràctica de la noviolència*, Barcelona: Abadia Editors. p. 55.
 4. [Catholic Nonviolence Initiative «Gospel nonviolence for a Laudato Si future»](#).
 5. LANZA DEL VASTO, Giuseppe (1980). *Umbral de la vida interior*, Salamanca: Sígueme.
 6. *Ibid.*
 7. *Ibid.*
 8. WINK, Walter (1999). *Op. cit.*, p.189.
 9. *Ibid.* p. 67-68.
 10. CHENOWETH, Erica (2021). *Civil Resistance: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, p. 182-221.
 11. WINK, Walter (2003). *Jesus and Nonviolence: A Third Way*, Philadelphia: Augsburg Fortress, p. 63-64.